

Nośniki swobodne w półprzewodnikach

Półprzewodniki

Masa elektronu
swobodnego

$$m_0$$

Masa efektywna

$$m^*$$

Oprócz wkładu swobodnych nośników musimy uwzględnić inne mechanizmy – np. wkład do polaryzacji od elektronów związanych (przejścia pasmowe) zajmiemy się nimi dokładniej później, teraz zaznaczymy tylko ich istnienie...

$$\vec{D} = \epsilon_r \epsilon_0 \vec{E} = \epsilon_0 \vec{E} + \vec{P}_{inne} + \vec{P}_{sn}$$

$\vec{P}_{sn}$ - wkład od swobodnych nośników

$\vec{P}_{inne}$ - wkład od innych procesów

(zakładamy tu, że jest on stały w obszarze rozważanych częstości)

$$D = \epsilon_{opt} \epsilon_0 E - \frac{Ne^2 E}{m^* (\omega^2 + i\gamma\omega)}$$

$$\epsilon_r = \epsilon_{opt} - \frac{Ne^2}{m^* \epsilon_0} \frac{1}{(\omega^2 + i\gamma\omega)} = \epsilon_{opt} \left(1 - \frac{\omega_p^2}{\omega^2 + i\gamma\omega} \right)$$

$$\epsilon_{opt} = n^2$$

współczynnik załamania dla niedomieszkowanego półprzewodnika – przezroczyste medium dla podczerwieni (ekstynkcja $\kappa=0$)

To teraz częstość plazmowa

$$\omega_p = \sqrt{\frac{Ne^2}{\epsilon_{opt} \epsilon_0 m^*}}$$

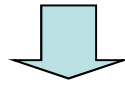
Ważna różnica w porównaniu z metalem

Metale i półprzewodniki...

$$\omega_p = \sqrt{\frac{Ne^2}{\epsilon_{opt}\epsilon_0 m^*}}$$

Aluminium

$$\begin{aligned}\epsilon_{opt} &= 1 \\ m_0 &= 9.1 \times 10^{-31} \text{ kg} \\ n &= 18.1 \times 10^{22} \text{ cm}^{-3}\end{aligned}$$

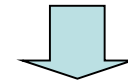

$$\hbar\omega_p \approx 15.8 \text{ eV}$$

Ultrafiolet!

GaAs

$$\begin{aligned}\epsilon_{opt} &= 10.88 \\ m^* &= 0.067 m_0 \\ n &= 10^{18} \text{ cm}^{-3}\end{aligned}$$

$$\hbar\omega_p \approx 50 \text{ meV}$$

**Łatwo sterować częstość
plazmową wykorzystując
domieszkowanie!**

Silnie domieszkowane półprzewodniki

Interesujemy się sytuacją

$$\omega > \omega_p$$

W półprzewodnikach w temperaturze pokojowej $\tau \sim 10^{-13} \text{ s}$

Dla podczerwieni, np. $\lambda = 10 \mu\text{m}$

$$\omega = \frac{2\pi c}{\lambda} = \frac{6.28 \times 3 \times 10^8 \text{ m/s}}{10 \times 10^{-6} \text{ m}} = 20 \times 10^{13} \frac{\text{rad}}{\text{s}} \Rightarrow \omega\tau \gg 1$$

Zatem możemy dokonać przybliżenia dla części rzeczywistej funkcji dielektrycznej:

Część urojona funkcji dielektrycznej:

$$\epsilon_1 = \epsilon_{opt} \left(1 - \frac{\omega_p^2 \tau^2}{1 + \omega^2 \tau^2} \right) \approx \epsilon_{opt}$$

$$\epsilon_2 = \frac{\epsilon_{opt} \omega_p^2 \tau}{\omega(1 + \omega^2 \tau^2)} \approx \frac{\epsilon_{opt} \omega_p^2}{\omega^3 \tau} \ll \epsilon_1$$

$$n = \frac{1}{\sqrt{2}} \left(\epsilon_1 + (\epsilon_1^2 + \epsilon_2^2)^{1/2} \right)^{1/2} \Rightarrow n = \sqrt{\epsilon_{opt}}$$

Ośrodek słabo absorbujący (już było...)

$$K = \frac{1}{\sqrt{2}} \left(-\epsilon_1 + (\epsilon_1^2 + \epsilon_2^2)^{1/2} \right)^{1/2} \Rightarrow K = \frac{\epsilon_2}{2n}$$

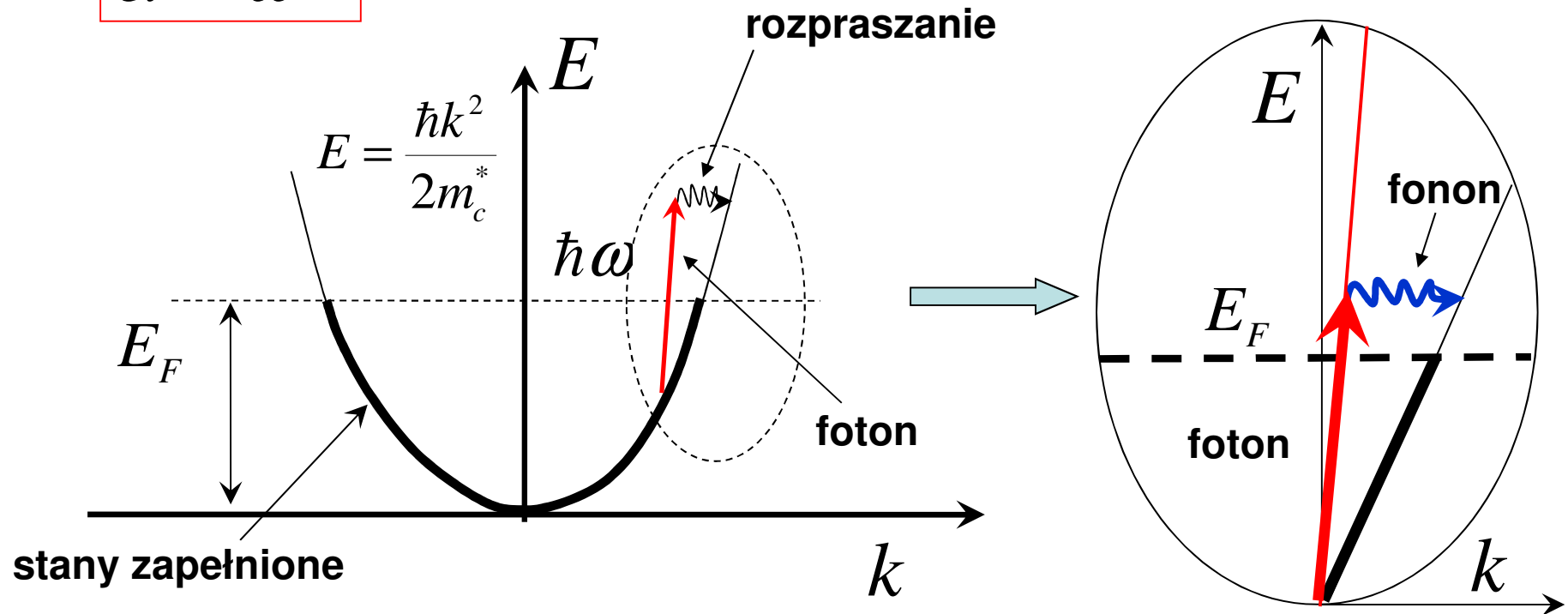
Absorpcja na swobodnych nośnikach

$$\alpha = \frac{2\kappa\omega}{c} = \frac{\epsilon_{opt}\omega_p^2}{nc\omega^2\tau} = \frac{Ne^2}{m^*\epsilon_0nc\tau} \frac{1}{\omega^2}$$

Typowo w półprzewodnikach obserwuje się zależność

$$\alpha \propto \omega^{-p} \quad \text{gdzie wykładnik } p = 2-3$$

Zachowanie energii i pędu w procesie absorpcji

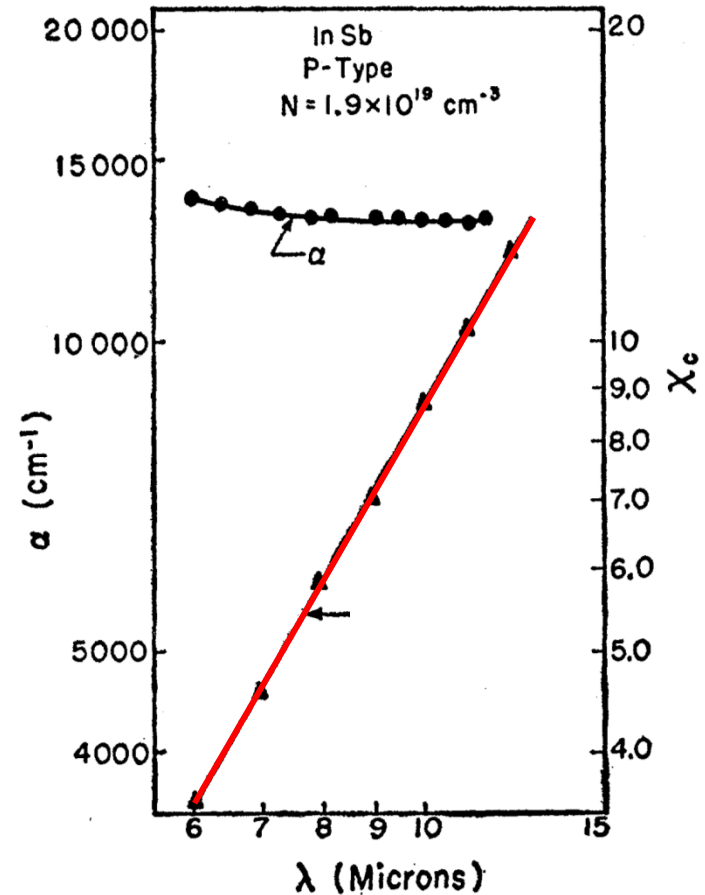
Foton ma bardzo mały pęd, żeby więc spełniona była zasada zachowania pędu konieczny jest proces rozpraszania elektronu na fononach lub domieszkach!!!

Wyniki doświadczenia

Absorpcja w podczerwieni

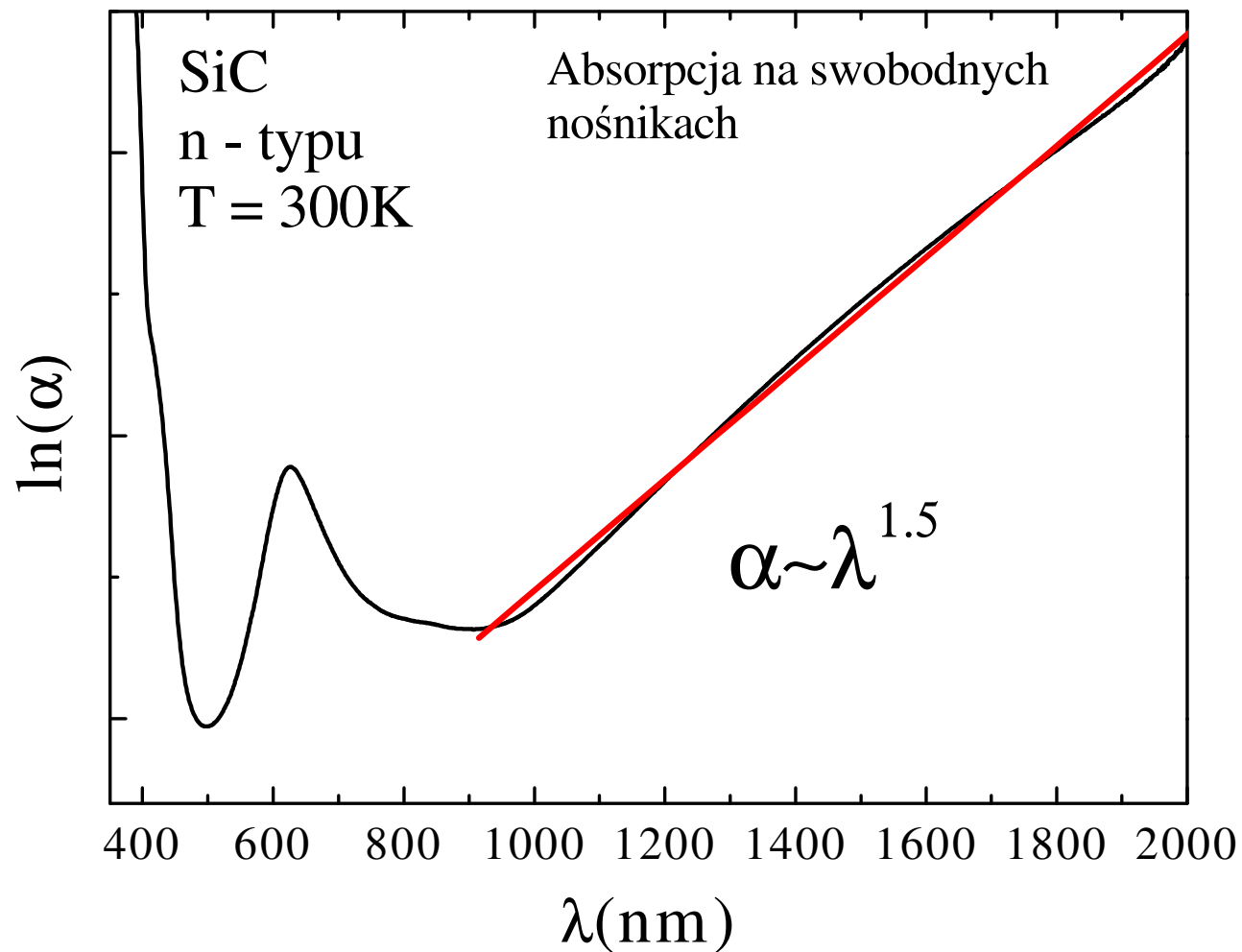
$$\alpha \sim \frac{1}{\omega^p} \sim \lambda^p$$

FIG. 7. Absorption coefficient, α , and susceptibility, χ_c , vs wavelength for the *p*-type indium antimonide sample of Fig. 6.

W. G. Spitzer, H.Y. Fan, Phys. Rev. **106**, 882 (1957)

Absorpcja na swobodnych nośnikach w SiC

Porównanie widma odbicia dla metali i półprzewodników

Współczynnik odbicia

Zaniedbując tłumienie ($\gamma=0$)

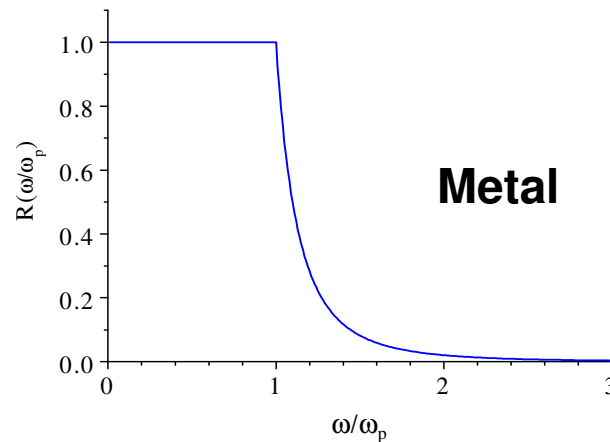
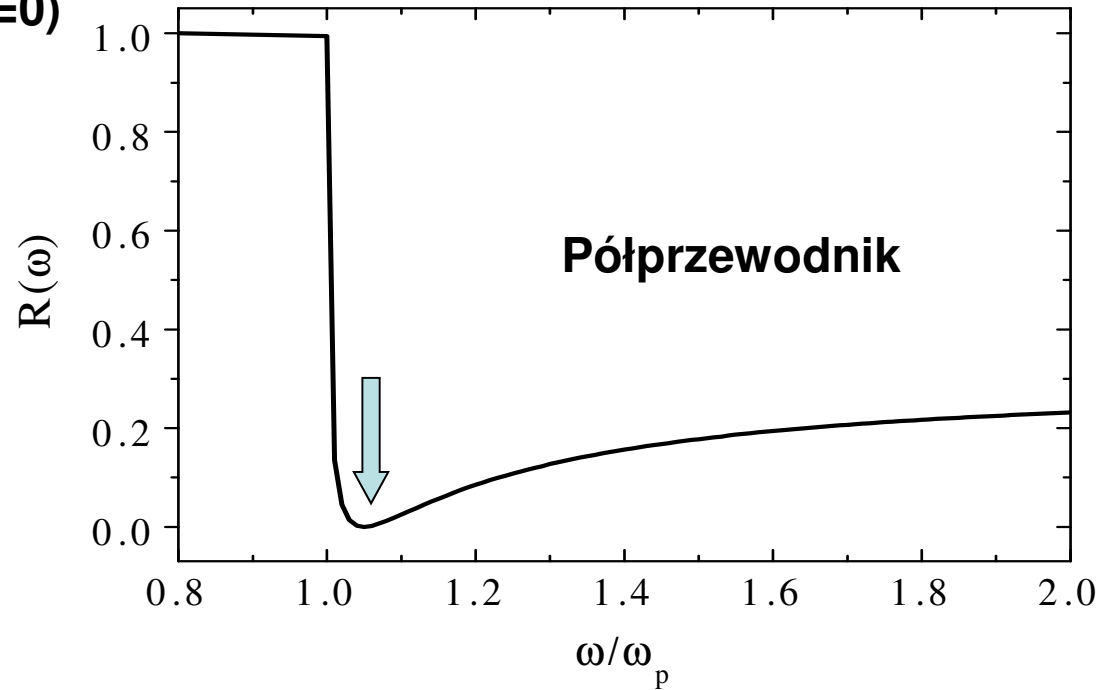
$$\epsilon_r = \epsilon_{opt} \left(1 - \frac{\omega_p^2}{\omega^2} \right)$$

Dla

$$\omega \geq \omega_p \quad \epsilon_r \geq 0$$

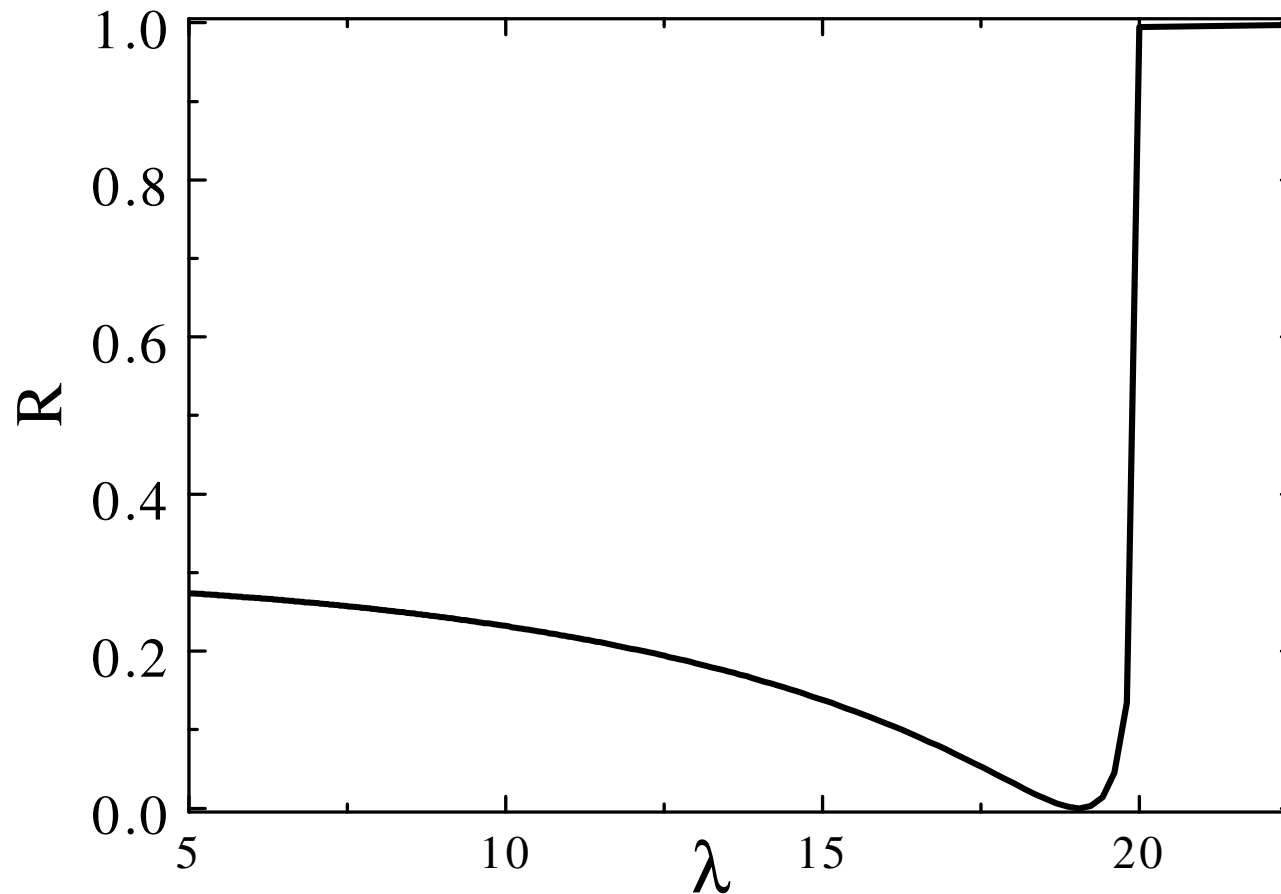
$$R(\omega) = \left(\frac{\sqrt{\epsilon_r(\omega)} - 1}{\sqrt{\epsilon_r(\omega)} + 1} \right)^2$$

Gdzie lokuje się minimum odbicia (w podczerwieni) dla silnie domieszkowanego półprzewodnika...

Monotoniczny spadek...

Możemy też przedstawić zależność współczynnik odbicia od długości fali

**Żeby porównać się z doświadczeniem, trzeba dodać tłumienie –
Wtedy krawędź plazmowa się rozmyje....**

Silnie domieszkowane w InSb

Odbicie światła w podczerwieni

$$R = \left| \frac{\tilde{n} - 1}{\tilde{n} + 1} \right|^2 = \frac{(n - 1)^2 + \kappa^2}{(n + 1)^2 + \kappa^2}$$

Wstawiamy odpowiednie funkcje z
tłumieniem i porównujemy z
doświadczeniem...

Odbicie spada do zera
gdy:

$$\omega^2 = \frac{\epsilon_{opt}}{\epsilon_{opt} - 1} \omega_p^2$$

$$\omega_p = \sqrt{\frac{Ne^2}{\epsilon_{opt} \epsilon_0 m^*}}$$

**Metoda wyznaczania
masy efektywnej
nośników!**

InSb

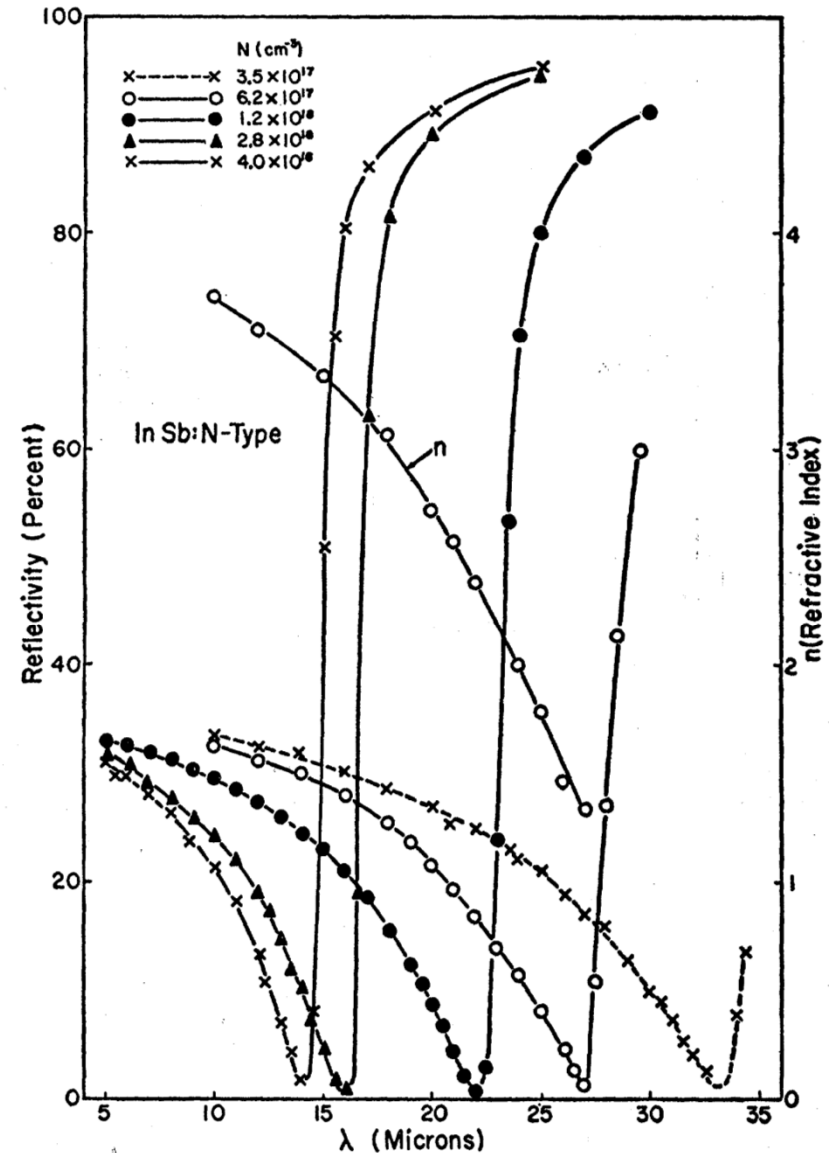

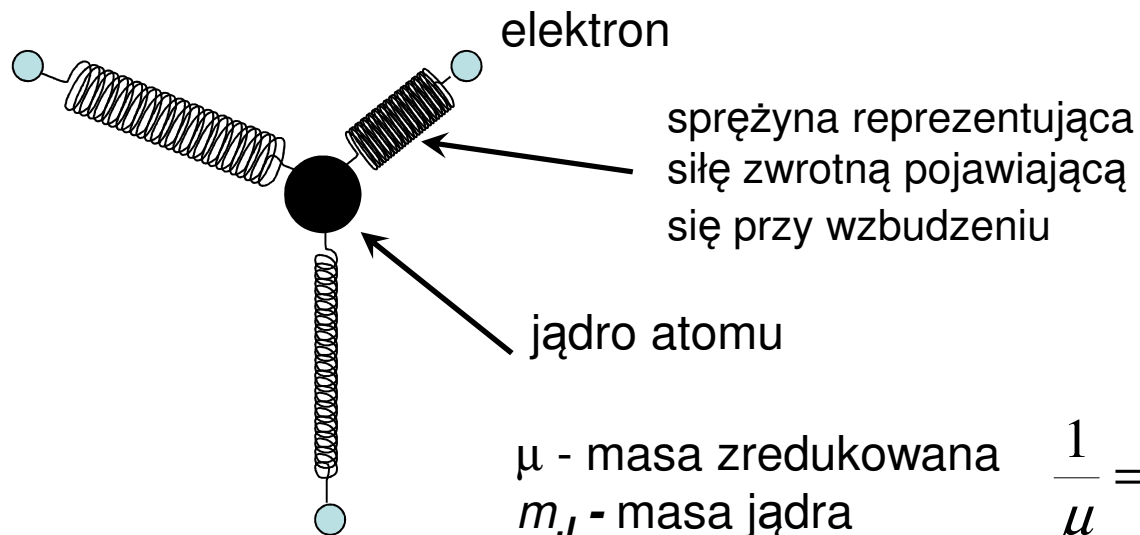
FIG. 8. Reflectivity vs wavelength for five *n*-type indium antimonide samples. The refractive index curve labeled *n* is for the sample with $N = 6.2 \times 10^{17} \text{ cm}^{-3}$.

W. G. Spitzer, H.Y. Fan, Phys. Rev. **106**, 882 (1957)

Oscylator harmoniczny (oscylujący dipol)

Klasyczny opis oddziaływania światła z materią

Zakładamy, że w ośrodku (również półprzewodniku) zachodzą **różnego rodzaju wzbudzenia**, które można opisać przy użyciu modelu oscylatora harmonicznego. Model ten zakłada **istnienie momentów dipolowych**, bez wchodzenia w ich naturę. Okazuje się, że taki opis dobrze działa zarówno dla atomów, domieszek, defektów, jak też drgań sieci krystalicznej oraz wzbudzeń swobodnych nośników (co już częściowo pokazaliśmy na poprzednim wykładzie)...

μ - masa zredukowana
 m_J - masa jądra
 K - stała sprężystości

$$m_J \gg m_0 \Rightarrow \mu \approx m_0$$

Częstotliwość rezonansowa:

$$\omega_0 = \sqrt{\frac{K}{\mu}}$$

$$\frac{1}{\mu} = \frac{1}{m_0} + \frac{1}{m_J}$$

Odpowiada to ruchowi elektronu wokół spoczywającego jądra...

Rozsunięciu ładunku jądra i elektronu towarzyszy pojawienie się momentu dipolowego:

$$\vec{p} = q(\vec{r}_+ - \vec{r}_-)$$

$\vec{r}_+$ - położenie ładunku dodatniego

$\vec{r}_-$ - położenie ładunku ujemnego

$$p = -e|\vec{r}_+ - \vec{r}_-| = -ex$$

$$p(t) = -ex(t)$$

$x(t)$ - odchylenie elektronu od „pozycji” równowagowej

$$m \frac{d^2 x}{dt^2} + m\gamma \frac{dx}{dt} + m\omega_0^2 x = -eE \quad (*)$$

Rozważmy oddziaływanie atomu z monochromatycznym promieniowaniem o częstości ω

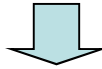
$$E(t) = E_0 \cos(\omega t + \varphi) = E_0 \operatorname{Re}(e^{-i(\omega t + \varphi)})$$

$$x(t) = X_0' \operatorname{Re}(e^{-i(\omega t + \varphi_1)})$$

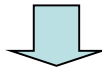
Pole wymuszające: $E(t) = E_0 e^{-i\omega t}$ (czynniki fazowe w amplitudach)

Szukamy rozwiązań postaci: $x(t) = X_0 e^{-i\omega t}$

$$m \frac{d^2 x}{dt^2} + m\gamma \frac{dx}{dt} + m\omega_0^2 x = -eE$$

$$-m\omega^2 X_0 e^{-i\omega t} - im\gamma\omega X_0 e^{-i\omega t} + m\omega_0^2 X_0 e^{-i\omega t} = -eE_0 e^{-i\omega t}$$

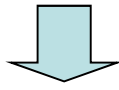
$$X_0 = \frac{-eE_0}{m} \frac{1}{\omega_0^2 - \omega^2 - i\gamma\omega}$$

Rezonansowa polaryzacja zmienna w czasie, dla N obiektów w jednostce objętości:

$$P_{rez} = Np(t) = -eNx(t) = \frac{Ne^2}{m} \frac{1}{\omega_0^2 - \omega^2 - i\gamma\omega} E$$

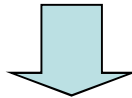
$$\vec{D} = \varepsilon_0 \varepsilon_r \vec{E}$$

$$\vec{D} = \varepsilon_0 \vec{E} + \vec{P}_{inne} + \vec{P}_{rez} = \varepsilon_0 \vec{E} + \varepsilon_0 \chi \vec{E} + \vec{P}_{rez}$$

$$\varepsilon_r(\omega) = 1 + \chi + \frac{Ne^2}{\varepsilon_0 m} \frac{1}{\omega_0^2 - \omega^2 - i\gamma\omega}$$

**Część rzeczywista i urojona
funkcji dielektrycznej**

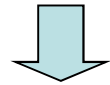
$$\varepsilon_1(\omega) = 1 + \chi + \frac{Ne^2}{\varepsilon_0 m} \frac{\omega_0^2 - \omega^2}{(\omega_0^2 - \omega^2)^2 + (\gamma\omega)^2}$$

$$\varepsilon_2(\omega) = \frac{Ne^2}{\varepsilon_0 m} \frac{\gamma\omega}{(\omega_0^2 - \omega^2)^2 + (\gamma\omega)^2}$$

W granicy częstotliwości dążących do zera:

$$\varepsilon_r(\omega) = 1 + \chi + \frac{Ne^2}{\varepsilon_0 m} \frac{1}{\omega_0^2 - \omega^2 - i\gamma\omega}$$

$$\varepsilon_r(0) \equiv \varepsilon_{\text{st}} = 1 + \chi + \frac{Ne^2}{\varepsilon_0 m \omega_0^2}$$

Definicja statycznej stałej dielektrycznej

W granicy bardzo dużych częstotliwości:

$$\varepsilon_r(\infty) \equiv \varepsilon_{\infty} = 1 + \chi$$

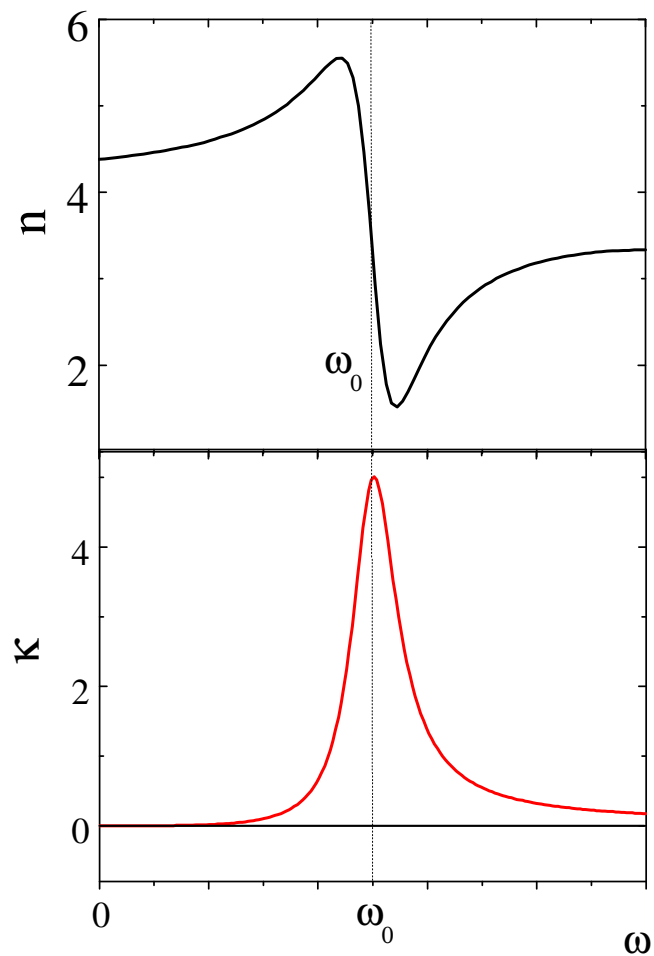
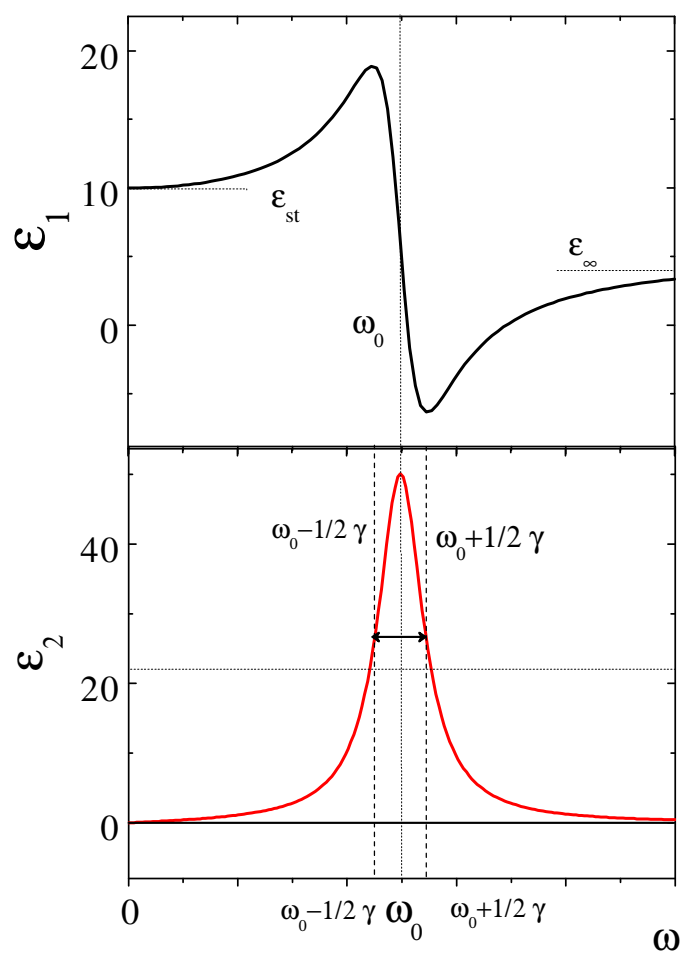
Stąd
$$\varepsilon_{\text{st}} - \varepsilon_{\infty} = \frac{Ne^2}{\varepsilon_0 m \omega_0^2}$$

$$\varepsilon_r(\omega) = \varepsilon_{\infty} + (\varepsilon_{\text{st}} - \varepsilon_{\infty}) \frac{\omega_0^2}{\omega_0^2 - \omega^2 - i\gamma\omega}$$

$$\varepsilon_1(\omega) = \varepsilon_\infty + (\varepsilon_{\text{st}} - \varepsilon_\infty) \frac{\omega_0^2(\omega_0^2 - \omega^2)}{(\omega_0^2 - \omega^2)^2 + (\gamma\omega)^2}$$

$$\varepsilon_2(\omega) = (\varepsilon_{\text{st}} - \varepsilon_\infty) \omega_0^2 \frac{\gamma\omega}{(\omega_0^2 - \omega^2)^2 + (\gamma\omega)^2}$$

Lorentzowski kształt linii

$$\varepsilon_1(\omega) = \varepsilon_\infty + (\varepsilon_{\text{st}} - \varepsilon_\infty) \frac{\omega_0^2 (\omega_0^2 - \omega^2)}{(\omega_0^2 - \omega^2)^2 + (\gamma\omega)^2}$$

$$\varepsilon_2(\omega) = (\varepsilon_{\text{st}} - \varepsilon_\infty) \omega_0^2 \frac{\gamma\omega}{(\omega_0^2 - \omega^2)^2 + (\gamma\omega)^2}$$

Przybliżenie blisko rezonansu:

$$\omega_0^2 - \omega^2 \cong 2\omega_0\Delta\omega \quad \text{gdzie} \quad \Delta\omega = \omega - \omega_0$$

$$\varepsilon_1(\Delta\omega) = \varepsilon_\infty - (\varepsilon_{\text{st}} - \varepsilon_\infty) \frac{2\omega_0\Delta\omega}{4(\Delta\omega)^2 + (\gamma)^2}$$

$$\varepsilon_2(\Delta\omega) = (\varepsilon_{\text{st}} - \varepsilon_\infty) \frac{\gamma\omega_0}{4(\Delta\omega)^2 + (\gamma)^2}$$

**Lorentzowski
kształt linii**

Złożenie wielu różnych oscylatorów

$$\vec{P}_{rez} = \frac{Ne^2}{m} \sum_j \frac{1}{\omega_{j0}^2 - \omega^2 - i\gamma_j\omega} \vec{E}$$

Wkład do polaryzacji
od różnych przejść

$$\varepsilon_r(\omega) = 1 + \frac{Ne^2}{\varepsilon_0 m} \sum_j \frac{1}{\omega_{j0}^2 - \omega^2 - i\gamma_j\omega}$$

Funkcja dielektryczna

$$\varepsilon_r(\omega) = 1 + \frac{Ne^2}{\varepsilon_0 m} \sum_j \frac{f_j}{\omega_{j0}^2 - \omega^2 - i\gamma_j\omega}$$

f_j - siła oscylatora

Koncepcję siła oscylatora można wyjaśnić na gruncie mechaniki kwantowej. Można pokazać, że

W praktyce wkład od poszczególnych oscylatorów różni się. Wprowadzamy więc „siłę oscylatora” f_j dla każdego z nich...

$$\sum_j f_j = 1$$

Hipotetyczny półprzewodnik...

